

Лекція №1

Тема: Держава: поняття, ознаки, історичні типи. Функції держави.

План

1. Держава: поняття та ознаки.
2. Історичні типи держав.
3. Функції держави.

1. Держава: поняття та ознаки.

Держава є одним із найважливіших інститутів суспільства, центральним елементом його політичної системи. Одним із найважливіших завдань політології є аналіз розвитку сутнісних рис, соціальної ролі здійснюваних нею функцій, форм державного правління й державного устрою, принципів міждержавної політики.

Визначальною ланкою політичної системи суспільства та її підсистеми — політичної організації — є держава.

Держава це суверенна політико-територіальна організація суспільства, що володіє владою, яка здійснюється державним апаратом на основі юридичних норм, що забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів

На сьогоднішній день є декілька визначень поняття держави, які відбивають такі його аспекти:

держава як організація політичної влади;

держава як апарат влади;

держава як політична організація всього суспільства.

Кожний із зазначених аспектів заслуговує на увагу. Дійсно, розуміння держави як організації політичної влади підкреслює, що серед інших суб'єктів політичної системи вона виділяється особливими якостями, є офіційною формою організації влади, причому одноособовою організацією політичної влади, яка управляє усім суспільством. Водночас політична влада - одна із ознак держави. Тому недоцільно зводити до неї поняття держави.

Із зовнішнього боку держава виступає як механізм здійснення влади і управління суспільством, як апарат влади. Розгляд держави через безпосереднє втілення політичної влади в апараті, системі органів - також не розкриває повністю її поняття. У разі такого розгляду не враховується діяльність системи органів місцевого самоврядування та інших.

Держава є особливою політичною реальністю. Розкриваючи зміст поняття держави, слід підвести її під таке родове поняття, як політична організація. Якщо державу до середини XIX ст. можна визначати як політичну організацію панівного класу, то пізніша, й особливо сучасна, держава - це політична організація всього суспільства.

Держава стає не просто владою, що спи рається на примус, а цілісною організацією суспільства, яка виражає і охороняє індивідуальні, групові і суспільні інтереси, забезпечує організованість у країні на підґрунті економічних і духовних чинників, реалізує головне, що надає людям цивілізація, - народовладдя, економічну свободу, свободу автономної особи.

Визначити загальне поняття держави, яке б відбивало всі без винятку ознаки і властивості, характерні для кожного з її періодів у минулому, дійсному і майбутньому, неможливо. Водночас будь-яка держава має набір таких універсальних ознак, що ви являються на всіх етапах її розвитку. Такими ознаками є територія, населення, влада.

Держава - суверенна політико-територіальна організація суспільства, що володіє владою, яка здійснюється державним апаратом на основі юридичних норм, що забезпечують захист і узгодження суспільних, групових, індивідуальних інтересів зі спиранням, у разі потреби, на легальний примус.

Загальні ознаки держави

Держава - єдина політична організація, яка:

1) охоплює усе населення країни в просторових межах. Територія - матеріальна основа існування держави. Сама територія не породжує держави. Вона лише створює простір, у межах якого держава простирає свою владу на населення, що мешкає тут. Територіальна ознака породжує громадянство - юридичний зв'язок особи з даною державою, який виражається у взаємних правах і обов'язках. Громадянин держави набуває:

обов'язок підкорятися державно-владним велінням;

право на заступництво і захист держави;

2) має спеціальний апарат управління - систему державних органів, що складаються з особливого розряду осіб, професіоналів з управління;

3) має у своєму розпорядженні апарат легального примусу:

збройні сили, установи і заклади примусового характеру (армія, поліція, тюремні і виправно-трудоі установи);

4) в особі компетентних органів видає загальнообов'язкові юридичні норми, забезпечує їх реалізацію, тобто держава організує громадське життя на правових засадах, виступаючи, таким чином, як арбітр, що узгоджує

індивідуальні, групові і суспільні інтереси. Вона забезпечує і захищає права своїх громадян, а також інших людей, що перебувають на її території. Без права, законодавства держава не в змозі ефективно керувати суспільством, забезпечувати здійснення прийнятих нею рішень;

- 5) має єдину грошову систему;
- 6) має офіційну систему оподаткування і фінансового контролю;
- 7) має суверенітет;
- 8) має формальні реквізити - офіційні символи: прапор, герб, гімн.

Слід зважити на те, що держава може бути світською і теократичною. Більшість держав світу - світські, тобто такі, в яких розмежовані сфери дії церкви і держави (церква відокремлена від держави). У теократичних державах влада належить церковній ієрархії (Монголія до 1921 р., сучасний Ватикан).

2. Історичні типи держав

Історичний тип держави – це сукупність важливих ознак, характерних для всіх країн, економічною основою яких є певний тип виробничих відносин, що виражають соціально-змістовну (класову) суть і соціальне значення держави (*формаційний підхід*)

Основні причини зміни типів держави:

- зміна виробничих відносин у результаті розвитку продуктивних сил;
- встановлення нового співвідношення соціальних груп;
- зміна соціально-класової структури суспільства;
- зміна домінуючої групи (панівної верстви) суспільства;
- зміна соціальної суті держави внаслідок переходу державної влади до представників іншої групи чи класу.

Історичними типами держави є:

- Рабовласницька держава

Виникли у IV тисячолітті до н.е. – стародавні Єгипет, Китай, Месопотамія, Греція, Рим. Її соціальною базою в цілому був панівний клас рабовласників. Це вимагало створення державної системи яка здатна була б забезпечувати насильницьке підтримання його панування. Праця рабів створювала можливість розвитку рабовласницької культури шляхом виникнення різних варіантів цивілізації. Рабовласництво було індивідуальним, колективним або державним. Раб вважався головною виробничою силою.

В межах рабовласницької держави, як і в межах інших її типів, існували різновиди. Їх характер залежав від широти соціальної бази держави. Сутність певного типу держави розвивалася залежно від зміни політичних режимів, найвизначнішою характеристикою яких була широта їх соціальної бази.

Класифікації Платона:

- аристократичні (влада авторитетних і мужніх людей),
- олігархічні (влада багатіїв),
- демократичні (влада натовпу),
- тиранічні (обмежена жорстка влада однієї людини)

Класифікація Аристотеля (держави передусім характеризуються кількістю володарів)

- у Стародавньому Римі політичний режим зазнавав змін поступово, спочатку в зв'язку з розширенням прав плебеїв, а згодом – з переходом до монархічного ладу, що було пов'язано в першому випадку з розширенням, а в другому – зі значним звуженням соціальної бази держави.

- у Стародавній Греції, де в Афінах у здійсненні влади брали участь усі вільні від рабства громадяни (демократія), а в Спарті – їх заможна меншість (аристократія).

- Феодальна держава

У зв'язку з малою продуктивністю рабської праці, обумовленою відсутністю зацікавленості раба в її результатах, відбувається закономірний перехід до феодальних виробничих відносин, унаслідок чого і з'являється *феодальний тип держави*. В умовах феодалізму головною виробничою силою стала земля, через що провідну роль відігравало не індустріальне, а сільськогосподарське виробництво. Закріпачені селяни мали на відміну від рабів певні особисті права. Але вони були прикріплені до землі, перебували в прямій юридичній залежності від феодалів, і до них з боку останніх широко застосовувався позаекономічний примус. У цей період існувала диференціація на великих (королі, князі, графи, борони тощо) і дрібних феодалів.

Суттєве значення в умовах феодалізму мав поділ суспільства на стани:

- світські феодали;
- феодали церковні;
- просто населення, здебільшого міське.

Перші дві групи мали великі привілеї.

Три етапи розвитку феодальної держави:

- 1) феодальної роздробленості (держави-маєтки; сюзеренітет-васалітет);
- 2) станового представництва (Генеральні Штати, Конвент, Гетьманська Рада, Боярська Дума і т.д.);
- 3) абсолютизму (Людівік XIV «Держава – це я!»).

Абсолютизм гальмував економічний, політичний та соціальний розвиток держав. Зароджується буржуазія, яка зацікавлена у створенні для всіх рівних стартових можливостей в економічній сфері, вільному пересуванні людей, товарів і послуг, вільному, заснованому на конкуренції підприємництві. Паралельно виникає необхідність у відповідних перетвореннях в політичній сфері, створенні демократичного суспільства, знищенні феодальних інститутів.

- Буржуазна (капіталістична) держава

Її соціальною базою стають приватні підприємці – власники основних засобів виробництва. Ця соціальна база звужується або розширюється залежно від етапів розвитку буржуазного суспільства (вільний або монополістичний капіталізм) та існуючих у тій чи іншій країні політичних режимів. Ліквідується будь-яка особиста позаекономічна залежність виробника від власника засобів виробництва. Економічна свобода стає базою для створення громадянського суспільства, заснованого на недоторканності приватної власності, свободі договірних відносин, політичній та ідеологічній свободі. У цілому при капіталізмі проголошується принцип невтручання держави в суспільні справи, відкидається ідея державного патерналізму як така, що є шкідливою для розвитку приватної ініціативи. Водночас держава активно діє у сфері обслуговування загальносуспільних інтересів (засоби сполучення, зв'язку, охорона громадського порядку).

Етапи розвитку буржуазної держави:

1) вільний капіталізм - відображаючи і захищаючи власні інтереси, буржуазна держава на конституційному рівні закріпила такі інститути і принципи демократії, що мають загальнолюдську цінність, як парламентаризм, поділ влади, економічний, політичний та ідеологічний плюралізм, особисті та політичні права і свободи людини і громадянина, право вільного звернення до суду та ін. Але чинна майнова нерівність здатна породжувати соціальні конфлікти, при виникненні яких держава прагне до їх пом'якшення і розв'язання, виходячи здебільшого з інтересів тих, хто є при владі, передусім власників засобів виробництва. Різке розшарування суспільства, полюсна протилежність між бідністю і багатством неминуче ведуть до гострих соціальних сутичок. За цих умов воля і сила держави спрямовані на захист інтересів буржуазії. В економічній сфері держава додержується політики повного невтручання в економічні процеси, виконуючи роль «нічного охоронця». В політичній сфері вона захищає свої інтереси нарівні із застосуванням у необхідних випадках як компромісів, так і

примусу, встановлює численні цензи, що забезпечують буржуазії панування в здійсненні політичної влади;

2) монополізм-Монополізація виробництва, вирішальний економічний та політичний вплив промислових монополій і фінансового капіталу на розвиток суспільства призвели до звуження соціальної бази держави. Вона відмовляється від повного невтручання в економічні відносини, її роль в економічному і соціальному житті суспільства поступово підвищується. Зростання виробничих сил і політичні чинники зумовлюють виникнення державного сектору в економіці. Заради збереження ринкової економіки держава ставить певні кордони діяльності панівних монополій за допомогою антимонопольного законодавства. Під тиском з боку робітничого класу і зовнішньополітичних чинників формується державна політика у сфері соціальних послуг;

3) період науково-технічної революції - веде до росту продуктивності праці. Використовуються капітальні наукові відкриття, бурхливо розвиваються атомна енергетика, електроніка та інформатика, і ці результати стають особливо відчутними після Другої світової війни. В індустріально розвинутих країнах підвищення продуктивності праці, розвиток форм приватної власності, особливо акціонування, надають великому прошарку людей можливість підвищити свій добробут, що веде до появи так званого середнього класу, до якого входить і частина робітників. Це зумовлює різке зменшення можливості гострих соціальних конфліктів та вибухів. Цьому сприяє і держава, яка дістає і час від часу використовує можливість брати активну участь у регулюванні економічних процесів, скасовує більшість цензів. За рахунок середнього класу держава розширює свою соціальну базу. Значно підвищується роль держави як представника загальносуспільних інтересів (у сферах захисту довкілля, будівництва шляхів сполучень тощо), велика увага приділяється соціальній політиці, наданню соціальної допомоги тим прошаркам населення, які її потребують, захисту прав людини.

- Постіндустріальна держава

Держава соціально орієнтованого типу. Вирішального значення в її діяльності набуває виконання загальносуспільних справ, забезпечення пріоритету і надійного захисту прав і свобод людини і громадянина її державним (політичним) режимом є демократичний. Така держава визнає рівне правове становище всіх форм власності, активно впливає на економічний розвиток. За своєю природою вона прагне до того, щоб бути правовою, соціальною державою, спирається на широку соціальну базу, яку становить більшість населення.

Держава стає головним знаряддям подолання існуючих у суспільстві конфліктів, орієнтування в умовах існування ядерної зброї на недопустимість війни, участь у всесвітніх інтеграційних процесах та ін.

Соціалістична держава

Особливості цього типу вбачалися в тому, що соціалістична держава повинна служити народові, базуватися на суспільній власності на засоби виробництва, будуватися на принципах гуманізму, демократії, колективізму і справедливості. При цьому слід урахувати, що існують декілька моделей соціалістичної держави. У сучасних умовах різні моделі соціалістичних держав функціонують в Китаї, Північній Кореї, на Кубі.

Перед будь-якою державою постає певне коло завдань, на вирішення яких вона спрямовує свої матеріальні ресурси, ідеологічні та політичні зусилля. З усієї сукупності таких зусиль можна виділити певні їхні види, в яких проявляється сутність держави і без яких вона не може повноцінно діяти, як головний елемент політичної системи суспільства. Ці види, або форми активності держави стосовно навколишнього середовища, суспільства, інших держав класифікуються у вигляді її функцій.

Функції держави — це основні напрямки діяльності держави, в яких знаходять свій вираз її сутність, завдання і цілі.

Сутність держави показує заради чого вона існує, інтересам яких соціальних груп, політичних сил служить. З'ясувати сутність держави означає встановити, якою мірою її воля, зусилля спрямовані на задоволення потреб і інтересів всього суспільства, а якою — певної панівної групи.

Основні ознаки функцій держави:

1. Вони є основними соціально значущими напрямками її внутрішньої або зовнішньої діяльності.
2. У функціях держави знаходять свій вираз і конкретизацію її історична сутність і соціальне призначення. (Соціальне призначення держави полягає у виконанні певних функцій. Вади в їх виконанні ведуть до виникнення негативних наслідків у суспільному житті, таких як становлення тоталітарного режиму, революцій тощо.)
3. Здійснення функцій держави має постійний, систематичний характер і відбувається протягом всього часу існування об'єктивно обумовлених завдань, що стоять перед державою.
4. Функції держави не є поняттям статичним, тобто раз і на завжди даним і незмінним. Вони виникають, здійснюються, розвиваються і зникають відповідно до тих завдань, які стоять перед державою у конкретно історичних умовах.
5. Функції держави, мають об'єктивний характер, обумовлений потребами суспільства, оскільки головні завдання і цілі держави на тій чи іншій стадії її розвитку обумовлюються економічними, політичними, соціальними та іншими умовами її існування.
6. Реалізація функцій здійснюється притаманними їм методами і в притаманних їм формах залежно від змісту окремих функцій.

7. Функції держави носять політичний характер, оскільки усі вони генетично мають одне й те саме джерело – державу як організацію політичної влади.

8. Функції держави – це усталена предметна діяльність, що означає їх постійний характер на тривалому періоді існування держави.

Функції держави не слід ототожнювати з функціями її окремих органів. Функції держави – це основні напрямки її діяльності, якими зумовлена робота всього державного апарату і кожного з його окремих органів. Функції ж окремого державного органу визначаються соціальним призначенням цього конкретного органу, як особливої частини механізму держави, і знаходять свій вираз і конкретизацію у компетенції державних органів, закріплених за кожним органом правах і обов'язках.

Функції держави необхідно також відрізнити і від окремих видів державної діяльності, які здійснюються або спеціально уповноваженими на те органами держави, або структурними підрозділами певної кількості органів (планування, статистична діяльність тощо).

Головними правовими формами здійснення функцій держави є:

1. правотворча діяльність;
2. правозастосовча діяльність;
3. правоохоронна діяльність (спрямована на захист закріплених у правових нормах суспільних відносин);
4. контрольно-наглядова діяльність — нагляд за додержанням норм права всіма суб'єктами суспільного життя;
5. інтерпретаційно-правова;
6. засновницька діяльність — створення, формування, перебудова органів держави.

Фактичні (організаційні форми): організаційно-господарська діяльність і організаційно-регламентаційна.

Методи здійснення функцій:

- а) законності — організація суспільних відносин шляхом видання і неухильного здійснення правових законів, інших правових актів.
- б) інформаційного впливу на суспільство;
- в) переконання — шляхом правового виховання населення, проведення профілактичних заходів;
- г) заохочення — шляхом пропаганди досвіду та надання різних пільг і нагород колективам і особам, які не допускають правопорушень, беруть активну участь у боротьбі з ними;
- д) примус — шляхом застосування до суб'єктів, які скоїли правопорушення, законних заходів покарання, перевиховування та спонукання до діяльності, спрямованої на усунення шкоди, що заподіяна такою поведінкою іншим суб'єктам.

Класифікація функцій держави – це їх поділ на окремі види групи залежно від певних критеріїв.

Функції держави можна класифікувати за різними критеріями.

Залежно від того, в чийх соціальних інтересах здійснюються функції держави, їх можна поділити на **загальносоціальні функції та функції захисту групових інтересів**.

Загальносоціальні функції – це такі напрямки діяльності держави, які є довготривалими, спрямованими на задоволення інтересів суспільства в цілому, всіх його верств. Ці функції характеризують діяльність сучасної держави в усіх галузях суспільних відносин, зокрема, в галузі захисту прав і свобод людини, економічній, політичній сферах тощо. Вони спрямовані на задоволення інтересів всього суспільства, забезпечення суспільного розвитку на основі норм і принципів демократії, особистої безпеки та свободи громадян.

Функції захисту групових інтересів являють собою такі напрямки діяльності держави, що якнайповніше спрямовані на вираження і задоволення інтересів певних соціальних сил – правлячих угруповань, за якими стоять верстви населення, що становлять соціальну базу здійснення державної влади. Держава використовується панівною елітою, правлячою соціальною групою як владна політична організація в цілях обслуговування своїх інтересів. У таких випадках державні функції спрямовуються на утримання населення в тих політичних і правових рамках, які вигідні правлячій еліті. При цьому використовуються різні методи: співробітництва, стримування, виховання, прямого придушення підвладних та ін.

Функції держави можна поділити за її типом. Подібна класифікація залежить від того, за яким критерієм виокремлюється сам тип держави – формаційним чи цивілізаційним.

За ступенем соціальної значущості в суспільному житті функції держави можна поділити на **головні та похідні**.

Головні функції – найважливіші напрямки діяльності держави, які мають пріоритетне значення на конкретному етапі розвитку суспільства. Так, головними в умовах сучасної демократичної держави є функція захисту прав і свобод людини, економічна, соціальна функції, здійснення яких виступає основою забезпечення нормального, сталого розвитку суспільства, особистої безпеки людей, їх матеріального та духовного добробуту.

Похідні функції — це такі, які мають супроводжувальний, допоміжний або обслуговуючий характер. Наприклад, до них належить функція оподаткування і фінансового контролю, яка має допоміжну природу щодо економічної та соціальної функцій.

За часом дії функції держави поділяються на **постійні і тимчасові**.

Постійні функції здійснюються державою безперервно і притаманні їй на усіх або більшості етапах її існування, функціонування та розвитку (політична, соціальна, організація оборони країни та ін.).

Тимчасові функції з'являються внаслідок виникнення специфічних умов суспільного розвитку, необхідності вирішення деяких невідкладних завдань. У міру їх зникнення вони припиняють своє існування (керівництво військовими операціями під час війни, боротьба з епізоотіями, стихійним лихом тощо).

Спрямованість діяльності на вирішення внутрішніх чи зовнішніх завдань слугує критерієм поділу функцій на внутрішні та зовнішні.

Внутрішні функції дають уявлення про напрямки діяльності держави усередині країни. Вони виразно проявляються в таких сферах : життя суспільства, як економічна, екологічна, соціальна та ін.

Зовнішні функції дають уявлення про діяльність держави поза її межами, характеризують її напрямки діяльності на міжнародній арені у сфері встановлення і підтримання відносин з іншими державами (захист країни, забезпечення інтеграції у світову економіку, підтримка світового порядку тощо).

Внутрішні і зовнішні функції не можуть бути однаковими для всіх держав. Певні їх відмінності залежать від типу держави і характеру політичного режиму, етапів її розвитку, міжнародної обстановки, характеру відносин співіснуючих між собою держав.

Між внутрішніми і зовнішніми функціями є тісний зв'язок. Кожна держава заради найефективнішого вирішення своїх внутрішніх завдань вступає у відносини з іншими країнами у сферах економіки, політики, культури, розбудови збройних сил. За їх допомогою, держава може швидше і ефективніше розв'язувати ті проблеми, які вона з тієї чи іншої причини не може розв'язати самостійно, особливо тоді, коли для цього немає необхідних сировинних та інших матеріальних ресурсів. Наслідком цього є те, що значна частина зовнішніх функцій виступає, по суті, продовженням внутрішніх, особливо в державах з однотипною соціальною базою. У сучасних демократичних державах процеси взаємозалежності діяльності держави зі здійсненням внутрішніх та зовнішніх функцій привели до формування таких міжнародних утворень, як Європейський Союз, Співдружність Незалежних Держав.

. Внутрішні функції держави

Внутрішні функції – це функції, що здійснюються в межах даної держави і в яких виявляється її внутрішня політика. До них належать:

1. **Політична.** Створення та забезпечення функціонування правових механізмів демократичного суспільства (виборча система, забезпечення діяльності політичних партій та недержавних структур, залучення народу до прийняття найважливіших рішень);

2. **Охорони прав і свобод людини і громадянина.** Закріплення, забезпечення та охорона прав і свобод людини;

3. **Екологічна.** Охорона навколишнього середовища (планування і державне нормування якості довкілля, вживає заходів для припинення екологічно шкідливої діяльності, контроль за дотриманням природоохоронного законодавства);
4. **Економічна.** Виконуючи дану функцію держава виступає, як організатор виробництва, координатор господарської діяльності та економічних процесів, забезпечує підтримку і розвиток наукових і прогресивних технологій;
5. **Культурна.** виховна, освітня, наукова, спортивна;
6. **Соціальна.** Держава виступає організатором соціального забезпечення, тобто страхування, опіки, піклування, компенсації, охорони здоров'я тощо;
7. **Підтримки порядку.** Внутрішня функція підтримки порядку має два аспекти. Перший полягає в гарантуванні елементарного порядку (переслідування за звичайні злочини, правосуддя, утримання тюрем і апарату охорони громадського порядку тощо). Другий – у захисті суспільного ладу від дестабілізації або деструкції, тобто фактично це функція правоохоронно-політична.

2. Зовнішні функції держави

Зовнішні функції - це діяльність держави поза її межами, характеризують її напрямки діяльності на міжнародній арені у сфері встановлення і підтримання відносин з іншими державами

Політична, економічна, соціальна, екологічна та інші функції держави мають як внутрішній, так і зовнішній аспекти.

1. **Оборонна функція.** Головне її призначення – забезпечувати воєнну безпеку держави. Проявами цієї функції є збройний захист цілісності і недоторканності власної території, виконання міжнародних зобов'язань, застосування у разі необхідності для розв'язання міжнародних конфліктів збройних сил.

Здійснення оборонної функції виступає гарантом самого існування держави, а відтак, ефективного виконання всіх інших її функцій. Робота з оборони країни може здійснюватися за різними напрямками: вироблення оборонної стратегії; зміцнення збройних сил; застосування останніх у разі необхідності; охорона державних кордонів.

2. **Забезпечення миру і підтримки світового порядку.** Вона полягає у проведенні дипломатичної роботи з припинення існуючих і недопущення нових конфліктів. В основі міжнародної політики, спрямованої на реалізацію зазначеної функції, лежать принципи незастосування сили, мирного вирішення спорів, рівної безпеки держав, подолання актів агресії тощо. Найголовнішими напрямками цієї функції є ведення за домовленістю між державами діяльності з роззброєння, нерозповсюдження зброї масового знищення, дотримання зобов'язань з заборони ядерних випробувань, поступової ліквідації ядерної зброї. Останнім часом посилюється співробітництво держав щодо організації колективних дій у сфері боротьби з міжнародним тероризмом.

Світовий порядок підтримується шляхом участі світового співтовариства в урегулюванні локальних конфліктів, під час яких порушуються права людини,

особливо стосовно національних меншин, що вимагає міжнародного втручання. Збройні сили деяких держав можуть брати участь у військових операціях, спрямованих на припинення збройних конфліктів, установлення та підтримку миру в проблемних регіонах планети.

У забезпеченні миру і підтримки світового порядку важлива роль відводиться міжнародним організаціям. Головна з них – організація Об'єднаних Націй, створена в 1945 р. за ініціативою глав держав-переможниць у Другій світовій війні.

3. *Співробітництва сучасних держав.* Йдеться про розвиток політичних, економічних, правових, культурних, інформаційних та інших відносин, що базувався б на гармонійному поєднанні інтересів кожної з країн.

Роль цієї функції особливо важлива для розв'язання проблем міжнародного характеру: запобігання і ліквідації наслідків природних та антропогенних катастроф, що виходять за межі кордонів однієї держави; охорони природних ресурсів і довкілля; боротьби з епідеміями і епізоотіями; захисту Світового Океану; раціонального використання сировинних, енергетичних ресурсів як загальнолюдського надбання. Ладного розвитку набуло співробітництво держав у вирішенні питань, пов'язаних із освоєнням космічного простору, зокрема збереженням його чистоти. На основі взаємних домовленостей держави узгоджують і відповідну національну політику.

4. *Функція європейської та світової інтеграції.* Важливою її складовою для України є інтеграція в європейську та світову економіку. Вона впливає з визнання економічної взаємозалежності держав у різноманітних сферах відносин – виробничій, науково-технічній валютно-фінансовій, транспортній, в яких деякі держави доповнюють одна одну на основі розподілу праці, взаємообміну, взаємоузгодження шляхів розвитку та ін.

Основу інтеграційних процесів становлять загальновизнані принципи суверенітету держав щодо їх природних ресурсів (кожна держава вільно розпоряджається ними); свободи вибору інтеграційних зв'язків; рівності, взаємовигідної співпраці, незастосування дискримінаційних заходів. Відповідно до них будується державно-правовий захист права власності та іноземних інвестицій, які повинні бути захищені від націоналізації та експропріації.

3. Функція оподаткування і фінансового контролю, екологічна функція, функція забезпечення законності і правопорядку

Функція оподаткування і фінансового контролю спрямована на формування та поповнення казни, передусім державного бюджету, місцевих бюджетів за рахунок всіх видів податків, на здійснення контролю за утворенням, розподілом і використанням всіх ресурсів фінансової системи країни. Податки, як відомо, призначені для покриття витрат на утримання державного апарату, перерозподілу доходів серед різних груп і верств населення, для забезпечення перспективного економічного, культурного, іншого розвитку країни. Фінансовий контроль потрібен для перевірки фінансових зобов'язань перед державою, перевірки додержання правил фінансових операцій, контролю за правильністю використання юридичними особами державних фінансових ресурсів, які перебувають у їх

розпорядженні; попередження та усунення порушень фінансової дисципліни; правильності нарахувань податків, своєчасності їх сплати тощо.

Держава має широке коло суб'єктів фінансового контролю. Зокрема, в Україні — це Рахункова палата Верховної Ради України, Національний банк України, Міністерство фінансів та ін.

Функція забезпечення режиму законності і правопорядку спрямована на ствердження панування права, створення належних правових та політичних умов для життєдіяльності громадян, суспільства і функціонування правової та політичної систем.

Головними напрямками діяльності держави по забезпеченню законності і правопорядку є: удосконалення роботи законодавця по прийняттю доступних населенню законів, доведення їх до відома населення; підвищення ролі правосуддя; покращення організації роботи правоохоронних органів, особливо в боротьбі з організованою злочинністю; всебічне розгортання демократичних принципів і норм у діяльності державного апарату.